

PERMANENTNÁ FORMÁCIA ABSOLVENTOV TEOLOGICKÝCH FAKÚLT

doc. ThDr. Štefan Paločko, PhD.

TÉMA I: DOKÁZATEĽNOSŤ EXISTENCIE BOHA A JEHO ZJAVENIA

ÚVOD: Idey novovekej filozofie

V rámci vývoja novovekej filozofie došlo k výraznému vplyvu Johna Locka, podľa ktorého človeku sprostredkujú kontakt s realitou a tak jej poznanie výlučne zmysly. Do všeobecného presvedčenia sa začala dostávať predstava, že o nemateriálnych či pozamateriálnych objektoch človek nemôže vedieť absolútne nič. Pozornosť sa tak začala prioritne upriamovať na materiálne skutočnosti.

Medzi zakladateľov novovekej filozofie patrí aj Kant so svojim učením, podľa ktorého človeku zabezpečujú prístup kontaktu s realitou zmysly a človek je schopný spracovávať tieto zmyslami uchopiteľné informácie svojim rozumom. Čo nie je vnímateľné zmyslami, to človek nemá ako spoľahlivo spoznať. Výsledkom je, že veda, ak si chce zachovať svoj nárok na poznávanie skutočností vo svete, môže sa sústrediť výlučne na zmyslami vnímateľné objekty. Čokoľvek nespadá do tejto kategórie, musí byť vykázané do oblasti viery a výroky o týchto objektoch si nemôžu nárokovať na všeobecnú platnosť.

1. Falošné prístupy k poznaniu Boha – fideizmus a senzualizmus

Aj samotný Boh spadá do kategórie zmyslovo nevnímateľných objektov, a tak je podľa novovekej filozofie nepoznatelný. Na základe Lockovej a Kantovej filozofie bol rozum v oblasti metafyziky prakticky úplne odmietnutý ako nedôveryhodný a jeho úlohu prebrala buď číra viera v Božie slovo alebo nadprirodzená skúsenosť. Priekopníkom prvého prúdu, ktorý možno nazvať fideizmom, bol štrasburský profesor Bautain (1796-1867). Tento profesor sa vzdal možnosti, že by sa dalo čisto prirodzeným poznaním dôjsť k istote o existencii Boha a jeho Zjavenia. Vzdal sa akéhokoľvek zdôvodňovania, prečo prijať vieru a oddal sa číremu nezdôvodnenému prijímaniu náboženských pravd zapísaných v Božom slove.

Popri fideizme sa objavil aj dodnes populárny prúd senzualizmu, ktorý ako dôvod viery zdôrazňoval nadprirodzenú skúsenosť. Aby človek mohol prijať pravdy viery, podľa tohto smeru musí mať nejaký duchovný zážitok so skutočným Bohom, musí dôjsť k akémusi druhu vnútorného osvetlenia, ktoré sa stane vierohodným základom pre prijímanie kresťanských pravd a človek je utvrdený, že tieto pravdy skutočne pochádzajú od Boha.

2. Učenie Cirkvi o dokázateľnosti existencie Boha

Tento vplyv senzualizmu si veľmi dobre uvedomovala Cirkev už v 19. storočí, a preto sa na Prvom vatikánskom koncile môžeme stretnúť s autoritatívnym vyhlásením, ktoré znie takto: „Ten, kto tvrdí, že božské Zjavenie sa vonkajšími znakmi nemôže stať hodnoverným, a preto ono musí ľudí pohýnať k viere čisto vnútornou skúsenosťou každého jedného alebo osobným vnuknutím, nech je exkomunikovaný.“

Profesor Bautain ako predstaviteľ fideizmu musel podpísať niekoľko téz, ktoré mu predložila Cirkev a medzi týmito tézami môžeme nájsť aj takéto tvrdenie: „Rozumové usudzovanie môže s istotou dokázať existenciu Boha a jeho nekonečnú dokonalosť. [...] Hoci sa rozum dedičným hriechom oslabil a zatemnil, predsa mu zostalo dost svetla a sily, aby nás s istotou viedol k poznaniu existencie Boha a Zjavenia.“ Podobnú tézu musel podpísať Bonetty v roku 1855: „Rozumové uvažovanie môže s istotou dokázať existenciu Boha.“ Napokon aj Prvý vatikánsky koncil sa vyjadruje v súlade s Rim 1, 20: „Svätá matka Cirkev sa pevne pridrižava toho a učí: Boha, základ a cieľ všetkých vecí, možno s istotou spoznať zo stvorených vecí prirodzeným svetlom ľudského rozumu.“ Toto učenie Prvý vatikánsky koncil napokon potvrdzuje autoritatívnym neomylným vyhlásením: „Ten, kto tvrdí, že jediného a pravého Boha nášho Stvoriteľa a Pána, nemožno prirodzeným svetlom ľudského rozumu pomocou toho, čo bolo stvorené, s istotou poznať, nech je exkomunikovaný.“ Možno teda skonštatovať, že Cirkev nástojí na tvrdení, že existencia Boha je absolútne istá a k spoľahlivosti tohto poznania človek prichádza svetlom prirodzeného rozumu. Nie je teda odkázaný na číru nezdôvodnenú vieru, ani na subjektívnu senzualistickú skúsenosť, ktorá sa rada vydáva za objektívnu duchovnosť.

3. Učenie Cirkvi o dokázateľnosti autenticity Božieho Zjavenia

Samozrejme, že nejde len o otázku existencie Boha, ale o samotné kresťanstvo ako Bohom zjavené náboženstvo. Ak má človek odpovedať na Božie volanie k spásu, potrebuje toto volanie spoľahlivo identifikovať v Božom zjavení. Nestačí teda dokázať len existenciu Boha, ale aj spoľahlivosť a autenticnosť Božieho zjavenia. Preto pápež Pius IX. v encyklike *Qui pluribus* hovorí: „Aby ľudský rozum v takej vážnej veci nebol oklamáný a nezablúdil, skutočnosť Božieho zjavenia musí dôkladne preskúmať; tým nadobudne istotu, že Boh prehovoril a preukáže mu rozumnú bohoslužbu. [...] Máme naporúdzi obdivuhodné a žiarivé dôkazy, ktorými musí byť ľudský rozum dokonale presvedčený, že Kristovo náboženstvo je božské.“

Z týchto vyjadrení môžeme jasne vybadat', že pri hľadaní Boha a jeho Zjavenia nevyhnutne v poriadku postupnosti má na začiatku stáť rozum so svojimi logickými dedukciami. Základnými rozumovými metódami sú princíp sporu a vylúčenie tretej možnosti, ktoré sú schopné zabezpečiť objektívne pravdivé premisy pre ďalšie apodiktické závery. Vďaka nim možno podľa učenia Cirkvi spoľahlivo a s úplnou istotou dôjsť k existencii Boha ako aj k potvrdeniu autenticnosti jeho konkrétneho Zjavenia, ktoré je totožné s kresťanským náboženským učením. Keď sa rozum dopátra k tomu, že Boh prehovoril, obsah Božieho slova už svetlom prirodzeného rozumu nemôže overiť, keďže ide o nadprirodzené pravdy. Keď sa teda človek stretne s Božím slovom, ktorého autenticnosť si rozumom overil, ďalej sa necháva viesť už len vierou v pravdivosť tohto slova.

NAŠA ÚLOHA:

Poznávať úskalía novovekej filozofie, ktoré popierajú učenie Cirkvi a odhaľovanie dodnes populárneho vplyvu fideizmu a senzualizmu na praktický kresťanský život. Utvrdzovanie sa v prijímaní existencie Boha a jeho pravého Zjavenia na základe dôkazov.

ÚLOHA CIRKVI:

Podpora kvalitnej filozofie v intenciách nadčasových výrokov Prvého vatikánskeho koncilu. Budovanie fundamentálnej teológie na autentických filozofických princípoch, keďže ide o zdôvodnenie pravdivosti všetkých ďalších teologických disciplín.

LITERATÚRA:

DEI FILIUS, Dogmatická konštitúcia Prvého vatikánskeho koncilu o katolíckej viere. In: NEUNER, J. – ROSS, H. (ed.): *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej magistéria*. Trnava: Dobrá kniha, 1995.

FUCHS, J.: *Předpoklady nerelativizované etiky*. Praha: Krystal OP, 2007.

PIUS IX.: encyklika *Qui pluribus*. In: NEUNER, J. – ROSS, H. (ed.): *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej magistéria*. Trnava: Dobrá kniha, 1995.

TÉZY PODPÍSANÉ BAUTAINOM (1840), 1,6. In: NEUNER, J. – ROSS, H. (ed.): *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej magistéria*. Trnava : Dobrá kniha, 1995.

TÉZY PODPÍSANÉ BONETTYM (1855), 2. In: NEUNER, J. – ROSS, H. (ed.): *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej magistéria*. Trnava: Dobrá kniha, 1995.

ŠOKA, S.: *Úvod do dejín filozofie – Novovek*. Košice: 1992.
